

HISPANIA.

Hic est bellatrix illa, viris animisque nobilis (vt Flori verbis vtar) Hispania; prima versus Occidentem Europæ continentis regio: quam pelago vndique incinctam, nisi qua tangit Gallias, vbi ea ab hac Pyrenæis montibus tamquam naturali munimine distinguitur, ad ipsos. Hanc primum IBERIAM vocitatum, ab Ibero nempe flumine, aut vt alij, a rege, sunt qui credunt. Autenus ab Ibero ciuitate (cuius & Lilius meminit) Beticæ, ad Hiberum flumen, alium ab illo Taraconensi. Ego & regionem & flumen ab Iberia, Asiatica regione, (vn- de nempe horum opinio) & Ibero huius amne, nomen sortitam, facilius crediderim. **H**ISPARIAM quoque dictam, ab Hespero rege, in- finitæ classis, præter Honorium & Pseudoherolum, auctores habeo. Sed à Vespere stella, siue Occasu (cum sit vltima versus Occidentem cognitâ ab antiquis Orbis regio) potius sic nominatam, ipsa faciliè euicerit veritas. Ita Hesperiam vltimam eam cognominat Horatius; ad differentiam alterius; Italiæ nempe, quæ apud Virgilium Magna cognominatur. Vt Græci enim hanc Hesperiam vocant, ratione fitus, quo illis versus plagam Occiduum siue Vesperalem esset, Itali illam eadem de causa eodem vocamine insigniuerunt. Tandem autem ab omnibus vtriusq. lingue scriptori- bus sub **HISPANIA** nomine, idque ab Hispano, nisi fallat Trogius, celebrata fuit. An **PANNONIA** *Pannonia* aliquando dicta fuerit, vt Stephanus *περὶ πόλεως* tradidit, ignoro. **PANIA** autem olim appellatam, ex Plinij 3. cap. 1. videtur: cum inquit Lusam nomen dedidit Hi- spaniæ Lusitania; Pana autem eius præfectum, vniuersæ. Huic videtur adscriptum apud Plurarchum Solthenes lib. 3. rerum Ibericarum: qui scribit regionem **PANIA** à Pane dictam; hæc iuniores **SPANIA** postea dixisse, **SPANIA** (pro Spania fontē) à Chaldæis appellari, scriptur vir omni laude superior B. Arias Montanus, commentarius in Abdiam. Et sunt qui *Spania* legunt apud D. Paulum ad Romanos. Pro *Hispania*, vt in vulgatis apud Trogius, *Spania*, legi in membranis: item in optimis Q. Curtij exemplaribus, annotauit videri dicitur Bongarsius. Sic quoque semper scribi solere ante annos septingentos, auctor mihi fide dignissimus Amb. Mo- ralis, antiquitatum Hispanicarum diligens perscrutator, in Notis ad Eulogium, non vno in loco. Tagum, Spaniæ fluium facit Glosiarius vetus in Iuuenalem. Confirmant hanc scripturam hæcenus huius regionis incolæ, qui eam *Espania* (siue Spania) nominant. Espania enim & Spania, scriptioe tantum differunt. Solent enim Hispani verbis Latinis ab S littera inchoantibus E præponere, & sua facere, exempla huius pere ex nostro Theano, in voce *Iberia*. Sed & **CELTIBERIA** aliquando vocata fuit, testis Appianus, & alij. Hinc incolas **CELTIBEROS** & **CELTOSCHYTAS** antiquius, & quoque **IGLETAS** dictos, apud Strabonem legimus. **SEPHARAD** ab Hebræis nominat, docet dictus Montanus, & cum eo Postellus. Sed satis de nomine, cum ipsam nunc aggrediamur. Dionysius & Strabo huius regionis formam conij tribuunt. Quadratam dicit Trogius: Trigonomam Æthicus, auctor mihi minimæ fidei. Speciosa cognominatur, in consuetudine Imp. F. Constantini, quam Scaliger ad Antonium edidit. In **MAIOREM** & **MINOREM** diuidit Stephanus. **INFERIORS** meminit vetus scriptio. Erudita antiquitas eam in **CITERIOREM** & **VLTERIOREM**, siue **EXTERIOREM** distinguit. Sequuta ætas in tres, & aliis nominibus. Citeriorem enim **TARRACONENSEM**, Vltiori partem quæ ad Occidentem, **LYSITANIAM**; quæ ad Meridiem, **BÆTICAM** vocauit. Postea sub Imp. Romanis in fide provinciarum diuisa fuit: quarum nomina apud Sex Rufum; **TARRACONENSIS**, **CARTHAGINENSIS**, **LYSITANIA**, **GALLITIA**, **BÆTICA**, & **TRANSFRETANA**, quam & **TINGITANAM** cognominant. Hanc vltimam autem extra veram Hispaniam esse, ostendit tabula, in Africa nempe, trans Fretum. His poro septimum adjicit lib. Notitiam. **INSVLAREM**, siue **BALBARIVM**. Tota hæc Hispania in quatuordecim Con- uentus iuridicos diuisa fuit. In Lusitania enim habet Plinius tres, Emeritensem, Pacensem, & Scalabitani. in iusque xlv. opida. In Citeriore, siue Taraconensi septem, Carthaginensem, Taraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem, & Bracarum. inque iis cccxlii. opida. In Bætica quatuor illi sunt Con- uentus, Gaditanus nempe, Cordubensis, Astigitanus, & Hispalensis; & in hisdem, opida cxxxv. Sunt in vniuersum quingenta & quatuordecim opida. Et quamvis Strabo illi quodammodo plura tribuere videatur; eos tamen mentiri putat, qui plura quam cclj. in ea fuisse perhibent; atque magnos pagos eos opidorum loco enumerasse: idcirco nempe, quod non esse multarum vrbium capacem, ob soli ariditatem, vel feritatem hominum, si oram Mediterranei maris demas. Hispanos enim pletosque agrestes esse, & viros habitare. Ha- bitari autem vbiq. ex Pomponio quis intelligere poterit: qui cum abundantem viris dicit, & Cicero in quadam Oratione scribit, Romanos, non viciis numeros, sed religione & sapientia. Qui primam hæc terram inhabitauerit, fuisse Iberos, Phœnices, & Perlas, Celtas, & Penos, tradit ex Varrone Plinius. sic quoque Appianus. Addo Romanos, fugatis inde Penis, hic Carthaginensibus. Sed de incolarum genere, rito, viuendiq. more, pauca ex variorum classicorum monumentis delibare, & his atterere, quam non inuicendum le- gitibus fore confido, non inutile putauit. Ex celi quibus sub iuncta dispositione dicit hos Iulius Firmicus elata iactantia animositate præposteros; at ad hoc viciam iactantiam plu- ribus deferit. Omnem in vniuersum gentem ferocissimam, iugique impatiensem, dicit Florus: audacem, Tibullus: astutam Vopiscus: feram & bellicosam, atque velocem corpore, in- quiera, auidaque in nouas res, & feris propiora quam hominibus ingenta, Trogius: vinibus corporis Romanis præfate, Vegetius. Impacatos Iberos nominat Virgilius in Georgi- cis. quia in latrocinij præponderant, vt interpretatur Iunius Philargyus. Corpora ad incedam laboremq. animi ad mortem parati sunt; testibus Val. Maximo, & Trogo. vnde Silius Italicus:

Prodiga gens animi, & prosperare facillima morum, Namque ubi transiunt flores vrbis annos, Impatiens aut spernit nouisse senectam, Et fatis modus in dextra esse, etc.

Aduerfus hostes crudeles sunt: aduenis humani & hospitalis. Aduenientes enim exteros benignè hospitio excipiunt: adeo vt æmulatione quadam inuicem pro honore illorum certent. Diodorus, Mundi ceteri amantes, eos facit Ptolemæus 2. Quadipe, etiam Diodorus fed qui vna in re hos spurcitia accusat, quod nempe totum corpus vna lauent, dentesque fricent, hanc optimam corporis curam existimantes. Sed hoc solum Cantabris & horum vicinis adscribit Strabo: Celtiberis Catullus. De dentibus meminit quoque Apuleius, Apo- logia pro se, prima. Affluenter variis carnis nutriti, potum ex melle conficere, & vinum eum bibere, apud Diodorum legimus: fed hæc fortè circa oram Mediterranei maris; nam potu ex frumento soluto eos vii scribit Florus, & Plinius, (eumque celum & ceriam vocat) & ex tritico, vt Diodorides, eumque cumi nominat. Zythum Lusitanos bibere, vii enim parum habere, tradit Strabo, parum: quod illud quod habent, statim in conuiuia cum cognatis infumunt. Hæc de causa fortè Hispanos inter eas gentes numerat Athenæus, quæ inebriari solent. Idem quoque de Celtiberis scribit Plato. Parum autem vini apud eos fuisse Strabonis tempore, ex eo verisimile est, quod Vopiscus scribat Probus Imp. Hispani primum permisisse vt vires haberent, vinumque conficerent. Duram omnibus & adstrictam parisoniam eis tribuit Trogius, & quamvis distulim, vt habet Athenæus, aquam bibunt, soli ci- bum capiunt, vt sumptuose incedant. Neque in festis dies vltus epularum apparatus: testè Trogius. Ence: siluestris femine eos loco sinapi vii, scribit Diodorides. Plinius scribit eos suo ætate glandem in secundis mensis habuisse, fed ex harum fatina etiam panem conficiebant. Strabo. Hunc autem leuiorem esse ceteris ait Plinius quod cum sermone condiant. Humi eos decumbere, eundem testem Plinium habeo. Breui vntur veste ac nigra. Diodorus. Bellum quam ocium malunt: cum extraneis deest, domi hostem quærunt, si Trogius audias. In bello non equites modò, sed & pedites robore, malorumque tolerantia ceteris excellentes habent. Et duobus gladiis sult, cum equestri certamine superiores euascent, ex equis desiliunt, pediteque pugna adiuuant, quod idem Suidas de Celtiberis. Gladij hi, vt ex Lixio & Polybio constat, breuitate agiles erant, ad propiore pugnam habiles, & cum mucronibus; ita vt punctum, non cesum ferirent. Suidas tamen Celtiberorum gladium præstantiam eo prædicat, quod pungant acriter, & ictum vtrique manu potenter ferant. Gælis quoque vltos fuisse, docet Athenæus; cum tradat Romanos eis dimicare, & ex Hispanis didicisse. Hos verò eas ab Afis habuisse, ex Polluce verisimile fit, qui vocat gælum Liby- cam, hactenus quæ didicisse ferreant. Gælæ ferunt æreas, pilis factas aduolunt. Diodorus. Leui armatura, peltis, iaculo, fundis, eos vii, Strabo auctor. Linteis purpura prætexitis, & candidissimis tunicis iuncti prelabantur, vt tradit Polybius. Et quamvis nagesis (solis & variis amicti tunicis, etiam ad pedes dimissis vestiti, in publicum prodibant, teste Athenæo, nihil tamen ad bella gerenda ideo erant ignauiores, ac minus fortes. Hæc corum armatura, & vestitus militaris. Ex Aristotele 7. Politicor. non omittendum ducio, quod tot columellæ circa defunctorum sepulcra statui solent, quod quisque hostes occiderit. Proclue eis esse transire flumina, ait Cæsar, eorumque omnium consuetudinem esse, vt sine vrbibus ad exercitum non eant. In Sallustianis fragmentis lego his morem fuisse, vt in bella euntibus iuuenibus parentum facta memorentur à matribus. Plurimis militares equos & arma, sanguine ipsorum cariora esse, tradidit Trogius. Solent etiam toxicum sine villo dolore necans, sibi parare, ex herba quadam opio simili, vt illud ad quævis fortune incerta in promptu haberent, auctore Strabone. Florus dicit eos venenum ex taxis arboribus ad hoc exprimere. Huius etiam apud Plinium mentio est, fed ex bacchari. Atque hæc de gente in genere, nunc speciatim de nonnullis. Lusitani fortissimi, fed latrocinij infames, agrosque minimè colunt, suntque infideli, indagandi que periti. celeres, leues, & veraces, (Zythy eos vii diximus.) Butyrum eis olei vltum supplet. Vasis vntur cereis. Coreaces vii sunt nauigij, vii, ad Brutum. Magnas autem onerarias naues habuisse postea, ex Stra- bone liquet, quarumque numerum cum Africanorum æquare minimè veretur. Fidem huius facti quoque Sidonius, in Panegyrico Maioriano. Talis horum vita. Eodemque modo etiam viuunt Calliæ, Aflures, & Cantabri; vique ad Valcones & Pyrenæos montes. quod docet Varro de Re Rustica, Dion, Iosephus, & Strabo, apud quem & Diodorum de his plura. Indigere asperso dicit Sex. Auenius, & Gens ista dura, gens fera venatibus, Lusitaniq. inhereant. De Cantabris audi Silium Italicum, libro tercio:

Cantaber ante omnes hyemisque, æstusque famisque Imbellis iam dudum annos præuolante saxo: Nec vitam sine Marte pati, quippe omnis in armis Lucis cussa sita, & damnatum vivere paci.

Celtiberos vocat Strabo togatos, & dicit eos quondam omnium maximè feros inhumanosque habitos, fed ellegentem populosam & pecuniosam. Silius, bellacem: *His pugna cecidisse decus, corpusque cremari.* Idem Strabo iudicat Turdetanos omnium doctissimos, quod vntur grammatica, & antiquitatis habent conscripta monumenta, ac poematibus & metris inculcas leges. Carpetanos, Vaccæos, Lacteanos, & Callaicos, nobiles gentes idem vocat. Sed de his vltimis non possum non denuo Silium addu- cere, vbi ait:

— misit diues Gallicia pubem Barbarâ nunc patriis volutantem carmina lingua, Nunc pedis alterno percussa verberè terra Ad numerum resonas gaudemem plaudere cetras. Hæc requies, ludique viris, ac sacra voluptas.

Et quia ad feminas peruenit, Trogius idem contestari audiamus: Femina, inquit, res domesticas, agrorumque culturam administrant. viri armis & rapinis inferunt. Idem apud Strabonem, qui addit eos cum pepererint, suos viros decumbere iubere, iisque ministrare. Interque operandum ipse læpennuero infantes lauant & inuoluunt, ad aluam ali- cuius fluminis accinantes. Viris quotannis telas suas publice proponunt; & quæ virorum suffragio plurimum elaborasse viâ fuerit, illi maximum honorem deferri annotauit ex Nicolao quodam Stobæus cap. de Temperantia. Apud Cantabros viri mulierum dorem adferunt; & filie hæredes instituntur; & ab his fratres in matrimonium eleuantur. Harum vesti- bus & ornatus apud eundem legere est, ex Artemidoro. Structuras huius regionis, materia, virgultis, stramentis, arundinibus, & fronde confistit, ex Virtuuo intelligimus. Parietes habent quos appellant formaceos, quoniam in forma circumdati, vtriusque duobus lateribus infarciuntur vltis quam instruantur, Plinius 5. cap. 14. De religione priuorum Hispano- rum pauca apud auctores reperio, atque hæc tantum apud dictum Strabonem: Lusitanos nempe Mari caprum immolare, præterea captiuos & equos, conicere, & futura prædica- re ex captiuorum exis. quin & ritu Græcorum hecatombas instituerunt, item gymnica certamina. Aruspiciæ minimè imperitos fuisse ex Lampidij de Alex. Seneca dicto, dicimus, quod hic nempe eos in hæc arte visisse scribat, Accitanos Martem (quem Nectum vocant) colere, apud Macrobius inuenio. Callaicos nihil de Diis sentire quidam aiunt. Celtiberos autem & eorum vicinos circa Septentrionem, inuocant quendam Decem noctu in plesunio, ante portam cum totis familiis hortem ducendo, totamque noctem festam agen- do, venerari. Ex Plinio tamen constat antiquitus Saguntinos coluisse Dianam, ibidem à Zacynthiis aduectam, annis ducentis ante excidium Troiæ. Hæc de gente. Sed vt apertius aliquanto huius ingenium fe prodar, historiolis paucis id ostendere libet. Vttonnes quo tempore primum in Romanorum veterant potestatem, & quodam centuriones videbant de- ambulantia caussa hæc illas flectere; opinari eos infante, duces fe ad tabernacula eis præbuere: putabant enim aut in tabernaculo quietè sedendum, aut pugnandum esse. simplicitate hoc. Bello Cantabrico matres liberos suos necarunt, ne in hostium manus peruenirent. Puer parentes fratresque captos omnes interfecit, ferrum nactus; mandante patre. Itemque mulier quædam vnâ secum capto. Quidam ad ebrios vocatos, coniecit se in rogum, libertatis amoris notæ. Quodam eorum captos & in cruce suffixos parua cecinit, tradit, moris contentus. Hæc ex Strabone. Sequentia ex Trogo: Celebatur bello Punico ferui illius potentia, qui vltus dominum, inter tormenta risu exultauit, ferenaque læritia crudeli- tatem torquentium vici. insignis fortitudinis hoc exemplum. Sapè tormentis pro silentio rerum crediturum immortui. adeo illis fortior taciturnitatis cura, quam vita. Possent huiusC modi exempla plura ex auctoribus huc adduci. Sed hæc pauca de gentis genio sufficiant. & ad regionis, solique nature descriptionem accingamur. & primum de eius fertilitate. Fer- tilitatem

fertorem eam facit Trogius Africa aut Gallia, cum neque vt illa violento sole torreatur, neque vt hæc assiduus ventis fatigetur. fed media inter vtramque: hinc temperato calore, inde felicitus & tempestiuus imbribus, in omni genere frugum fecunda est. Nam, vt Philostratus scriptum reliquit, hic celi temperies talis est, qualis autumn tempore in Attica esse solet. Hinc verè de ea hæc apud Solinum: Terrarum plaga comparanda optimis, nulli posthabenda, frugis ac soli copia; siue vinearios prouentus respiciere, siue arborarios velis. Omni ma- teria affluit, quæcunque aut precio ambiciofa est, aut viu necessaria. Aurum & argentum si requiras, habet; ferratis numquam deficit; nec cedit vitibus, vincit olea. Nihil in ea otio- sum, nihil sterile, quiddid cuiusque negat mellesem, viget pabulis. etiam quæ arida sunt ac sterilia, rudemum materiam nauticis subministrant. Hæc eadem confirmat Pompo- nius, his verbis: *Viris, equis, ferro, plumbo, argento, auroque, tam abundans, ac adeo fertilis, vt scubi ad penuriam aquarum effecta, & sui dissimila est, linum tamen aut spar- rum alat.* Turdetaniam autem (siue Baticam) hinc excipit Strabo, qui tradit hanc vtriusque ita abundare, metallis nempe & frugibus, vt nulla satis laudatio eius præstantie miti- tus posset. Atque horum omnium tam fecunda, vt non ipsis tantum incolis, referente eodem Trogo; verum etiam Italiæ, vtriusque Romanæ sufficiat. Atque hæc generatim. Distin- ctus autem paululum Strabo; qui docet huius Hispaniæ regiones omnes non æquè frugiferas ac felices: minimeque eas, quæ metallis abundant. Eius etiam magnam partem incom- modè habitari, propter montes & siluas, atque campos exili terra præditos. neque vbiq. aquis satis irriguam, vt circa Carpetaniam aut Celtiberiam, & partem eius Septentrionalem Oceano obiectam: vbi pessime degitur, propter montium asperitatem, & ætris frigiditatem. caretque hæc pars omnino frugibus. (Hunc tractum voluit fortè Iuuenalis Saryta 3. vbi inquit, *Horrida vitanda est Hispania*.) At ora eius, qua Mediterraneum attingit mare, oleis, ficibus, vrbibus, aliisque id genus plantis (etfi his mediterranea non omnino careant) abundat. Adeo vt non inconcinne hoc Silij, iam sapientis citati, hic adiungam,

Nec Cerei terra indocilis, nec infospita Baccho,

In Lusitania etiam, ea in primis parte quæ inter Tagum fluium & Artabros est, solum felix, quod ad fruges & pecus attinet: itemque auri & argenti, & simillium rerum copia. Confirmat de eadem hoc Athenæus 8. quoque. Et versus Meridiem sita, teste Plinio, felix est omnis regio. tota nempe Bætica hæc cunctas provinciarum diuite cultu, & quodam fer- tili ac peculiari nitore præcedit. In eadem tanta pabuli læritia, vt nisi abstinentia interpellata sagina, vt apud Trogius est, fuerit, pecora rumpantur. Sed non tantum terra, fed & ma- re etiam quod hæc Turdetaniam aluit, æquè fertile: abundat enim omni ostrorum, concharum, purpurarumque genere, etiamque thynnorum: quorum hic quætuosa piscatio. Atq. hucusque de summo terre corio. Nunc autem de metallorum sub eo abstruorum prodigijs diuitiis. Totam Hispaniam scateat auri, argenti, ferri, plumbi, nigri albiq. me- tallis, attestantur Plinius & Strabo. De auri argentiq. copia etiam fedem facit sacra historia 1. Machab. cap. 8. necnon Iosephus 2. Belli Iudici 16. Sed primum in montibus auri, æquè omnium metallorum fecundam, prædicat Plinius. Inter auri ramenta inuentas aliquando felibras glebas, scriptum reliquit Strabo. Idem ex Phalerco, etiam Diodorus, qui ait quodam qui in argento effodiendo occupatur, talentum Euboicum fingulis tribus diebus percipere. Ibyllam ciuitatem nominat Stephanus, apud quam auri & argenti fodina esse dicit. Maxima argenteorum fodina est apud Carthaginem Nouam, ab vrbe ad xx. stadia distita. vbi x l. millia hominum in labore versantur: atque in fingulis dies P. R. viginti quinq. millia drachmarum inde tributa fuisse, teste Strabone, credimus. Vicina millia pondo argenti annis fingulis Asturiam, Galliciam, & Lusitaniam præstasse, tradit ex aliorum fide Plinius. Eodem auctore, argenti puteus est, Bebelo nomine, qui ccc. pondo Annibali subministrauerit in dies. Hunc circa Pyrenæos montes, ex eo forte quis conijciat, quod addit, Aquitanos aquas ex eo egerere. Argenti ex Tyrenæorum nati incendio (cuius historiam lege apud Strabonem, & Diodorum) tanta fuit copia, vt Phœnices, quum illud auerterent, atque argentum onustis nauibus superaret, loco plumbi, ancoris illud subderent: aut, vt Aristoteli placeat, (circa Tartessus,) ipsas inde ancoras fabricauerint. Turdetanos argenteis præcipibus (lacunaribus maui interpretari Cæsaubonus) & dolis vltos annotatum est dictum Strabone. Sed & flumina aliquot huius regionis aurum ferre, inter quos Tagus, nemo non veterum scriptorum meminit. nec minis à Pœtis celebratur, vt à Iuuenale, Statio; item Silio hoc versu:

Hic certant Pœtule ribi Durumq. Tagusq.

Arguntur horum metallorum copiam tot ducti hinc à Romanis triumphj, & in iis allata auri & argenti vis admiranda, quorum locuples & fide dignus testis Lilius plurimis in locis. Exempli causa vnum aut alterum subnectere visum. M. Heluius hinc vult in ætariam argenti infecti quatuordecim millia pondo septingenta triginta duo. & signati bigato- rum xvi l. millia xxi l. l. Olenis argenti cccx. millia ccccccxxxv l. l. Cn. Cornelius Lentulus auri mille & quingenta pondo quindecim, argenti viginti millia, signati de- narios triginta quatuor milia, & quingentos quinquaginta. Quæ de M. Portio Catone, Q. Fulvio Flacco, Q. Minucio, L. Stertinio, Tib. Græcho, C. Calpurnio, L. Quintio Crispino, M. Fulvio Nobilior, Albino, aliisque apud eundem leguntur, videant qui huius regionis insignem metallorum opem stupere velint. adeo vt Ant. Augustinus rectè dixe- rit, Hispaniam id temporis Romanis eo loco fuisse, quo nunc America Hispanis. Ego ne longius sim, ad alia me confero, quorum æquè beata est Hispania, vt equorum, canum, cuni- culorum, gemmarum, aliarumque multarum rerum. Eius quoque lanam, (nigri vellens) Coracis meliorem, linum, (vnde optima retia, teste Gratio), spatium, coccyum, picem, mel, ceram, sal fossile, alumen, chrysolcollam, vitrum, minium Sinopica terra non deterius, purpurissimum, aliosque colores: crystallum, & Sory gignere, scribit Dioscorides: Cinnabarinâ vnâ cum auro in Hispania erui, ait Paulinus in Arcadicis. Suberem arborem Pyrenæis familiarem, tradit Theophrastus. Glandem Ibericam inter alias præstantem, ait Varone cele- brat Gellius. Amethistum Ibericum habet Heliodorus. Pernas etiam Cerretanorum, quas præstantiores Cantabrorum æstimat Strabo. Musæum Tartessum laudat Gellius. De sum horum pinguedine mirabile quiddam narrat 2. de Re Rustica, cap. 11. Varro; de earum cute nempe ad os, pedem & tres digitos fuisse. Canes laudant Oppianus & Iul. Pollux, item Nemeianus, quorum peltis de sanguine manas Ibero. Idem Varro cum Strabone huius equos ferocē celebrat. De quibus sulphauerim Olympium Nemeianum hæc cecinit:

Quin etiam gens ampla iacet trans ardua Calpes Culmina, cornipedum late fecunda proborum, &c.

Et idem fæpius iam appellatus Silius:

Martius hic sonipes campos hiniuit implere Hinc iuga cornipedes enecti bellica captant.

Et idem alibi, de alio genere:

Hic paruos sonipes, nec Marti notus, at idem

Hoc fortasse illud equinum genus, quos Plinius thielones & asturcones vocat, parua forma: quibus non vulgaris in cursu gradus, fed mollis altero crurum explicat glome- ratio. Asturcones & mannos coluntur vocat Seneca, in Epistolis. De curulibus, siue quadrigalibus equis, hinc sepius olim ob velocitatem petitis, multus est Q. Aurel. Symmachus, qui eam equini pecoris diutem nominat. Silius hos adeo veloces facit, vt ventos post terga relinquerent. De equis vento conceptis, ad Oceanum, circa Olypiipponem (apud Veto- nes autem Silio) in monte Tagro, Varoni, (Sacro Columellæ) non fortasse tam vera quam multa. Fauonio aut Zephyro vento hoc tribunt omnes. Pullos autem hinc natos non plus triennium viuere, perhibent Columella & Varro. fed septimum eos ætatem ferre, Silius. Notissimum esse scribit Columella, pro re incredibile, fed vera, recitat Varo. dicitque equas ex vento ibi concipere, vt hic gallinae solent: quarum oua hippenemia vocat; Zephyria Plinius. De his Aristoteles 5. & 6. Animalium. & quamvis Solinus, & D. Aug. De ci- uitate Dei, idem in Cappadocia euenire scribant, malim tamen credere cum Trogo, natam fabulam ex equarum fecunditate, & equorum pemicitate: vt non immerito vento ipso concepti videantur. De his tamen noster Silius, ipse Hispanus:

Et venerem occultam genitalis concepit aura.

Atque de istdem fontē hæc Virgilius,

Sunt autem & alia in Hispania miracula, vt in Carrinensi (Catinensi alius legio) agro, duo fontes, alter omnia absorbens, alter omnia respuens. In eadem gente alius, qui au- rei coloris ostendit omnes pilces: nihil extra illam aquam ab aliis differentes. In Cantabria fontes Tamarici tres, fingulis siccantur duodecies diebus, aliquando vicies, citra suspitionem vltam aquæ. cum sit vicinus illis fons sine intermissione largus. Plinius. In Cantabria lacum fulmen decidisse, & repertas duodecim secures, ait Suetonius in Galba. In Galliciæ fi- nibus Sacer mons est, quem ferro violare nefas habetur; sed si quando fulgure terra profusa est, quæ in his tenis assidua res est, detectum aurum, velut, Deum munus colligitur. Tro- gius. Sal purpureum inueniri in Lusitania, Strabo. aliud, dulcedine quadam temperatum, in iugis Taraconensibus cædi. tradit Sidonius ad Orestum. Apud Hispanos Alpines circa Ibe- rum describit Gellius ex Varone, montem magnum, ex mero sale: cui quantum demas, tantum adrefcit. Salsamenti Hispanici mentio apud Lucianum in Votis. Montem præruptè altum in Cantabrie ora maritima, totum ex ferro constare, scribit Plinius. Apud Gades agrotantibus contigit, quod animæ morientes non deservit, quo tempore excrefcent aqua re- gionem inundat; teste Philostrato. Atque hæc de Hispania veteri, tenis omnibus terra reliciore, cui excolenda atque adeo ditanda impendius quam ceteris gentibus (vtrai Latinus Pacatus) supremus ille Fabricator indulgit. Cuius descriptionem finire placeat eo elogio, quo Plinius suam Naturæ historiam, hoc nempe: *Ab Italia, exceptis India fabulosis, proximè quidem dixerim Hispaniam, quocumque ambitur mari.*

Extra hæc Hispaniam continentiam, est ea quam vocauimus Insularem, siue Balearium. Hæc tota ex insulis constat, quarum nomina sunt in Oceano; Gades, Iunonis, Ge- ryonis, Londobris, Corticata, Aunios, Deorum, & fabulosa fortè hoc tractu Cassiterides. In Mediterraneo mari, Baleares duæ, Maior & Minor: Piræusæ totidem, quæ sunt Ebusus & Ophiusa: Scombraria, Colubaria, Capraria, Tiquadra, Plumbaria, Planesia, & Menaria, omnes, si Baleares & Gades excipias, ignobiles. Gades nobilitantur Herculis & Geryonis fabulis, atque Arganthonij longæui imperio. Baleares fundis inclaruere, fameque à cuniculis allata, quorum tantam in his copiam aliquando fuisse, vt contra horum prouentum au- xilium militare à D. Augusto incolas petisse, veteres testentur historia. Horum vina confer primis Italiæ Plinius. Seruium hallucinasse crediderim, cum sciberet in vii. Aenei- dos, Geryonem Balearibus & Pityusis præfuisse. Omnes ceteri namque hunc circa Gades regnasse tradunt. nisi quis adducat pro Scuto, hæc Trogi: *In parte Hispania quæ ex insulis constat, regnum pene Geryonem fuit.* Sed Gades & insulas huic in Oceano vicinas, tantum hunc voluisse, argumento est pabuli læritia, quæ his adscribitur: quæ Balearibus minimè conuenit. Et Bochoris, non Geryonis, regnum Baleares fuisse, Solinum testem habeo. Præter autem hæc dictas insulas, classicis auctoribus notas, alias habet Sex. Rufus Auenius, his nominibus; Oestrymnides, Achale, Postanion, Agonida, Cartare, Strongile, & Lunæ. Hæc quia nemo alius nouit, fortè ex iis quis esse coniecit, quas Plinius mari vadso paruas appellat, & numero ferme viginti. Quid si his quoque Cromyulam & Melusiam Stephani adiecero?

DE TRANSFRETANA, siue Tingitana, quia nomine solum, non re, ad Hispaniam pertinet, tum etiam quod de ea Pomponius hæc, *Regio ignobilis, & vin quædamque illustre sortita, paruis opibus habuitur, parua flumina emittit, solo quàm viris melior, & segnitie gentis obscura:* nihil hic dicendum existimaui.

